Profielen

Nog niet genoeg *Profielen*?
We publiceren iedere dag heet nieuws, columns en interviews op **profielen.hr.nl**

Facebook.com/Profielen

Instagram.com/Profielenmagazine

Twitter.com/Profielen

Profielen

nr. 155

Onafhankelijk tijdschrift van Hogeschool Rotterdam

Tosca Hoofdredacteur · *Edith* Eindredacteur · *Jos* Redacteur · *Olmo* Redacteur · *Demian* Beeldredacteur · *Darice* Front-end developer

Sluit je aan bij WERKplaats Taal!

Zie jij ook de noodzaak om in jouw opleiding meer of beter aandacht aan taal te besteden? Door als docent meer taalsteun in je lessen te bieden, door gerichte leesopdrachten aan je studenten te geven, of door een leerlijn 'schrijven' logisch in het curriculum te verweven? Of heb je een ander, prangender probleem? WERKplaats Taal kan je helpen met tijd, geld en ondersteuning bij het uitvoeren van een experiment in jouw onderwijs. Meer weten? Stuur een mailtje naar werkplaatstaal@hr.nl met je naam, opleiding en je vraag of (globale) idee. Of zoek ons op op Hint! →

Wil je door het jaar heen op de hoogte blijven van ons nieuws? Je vindt ons op **Hint** en op **profielen.hr.nl.** En je kunt ons volgen op Instagram (@profielenmagazine), Facebook en Twitter.

Colofon
Verschijningsdatum Profielen 155: 11 november 2021
Hoofdredacteur: Tosca Sel
Eindredacteur: Edith van Gameren
Redactie: Darice de Cuba, Demian Janssen, Olmo Linthorst, Jos van Nierop
Meegewerkt aan dit nummer: Senad Delic, Sanne van der Most

Vormgeving: Tigges
Foto's: Frank Hanswijk, Sanne van der Most, Casper Rila, The Sugarcoated Company
Illustraties: Demian Janssen, Aileen Melief
Cover: Tigges
Redactieadres: Museumpark 40, hoogbouw bg, kamer MP.H.00.035. Postbus 25035, 3001 HA Rotterdam.

Telefoon: (010)794 45 75
E-mail: profielen@hr.nl
Advertenties: Via profielen.hr.nl
Druk: Platform P
Jaargang 31 ISSN 1385-6677

Het is verboden zonder toestemming van de hoofdredacteur artikelen of illustraties geheel of gedeeltelijk over te nemen.

PROFIELEN

155 - november 2021

Inhoud: **4** Taal is een bitch **5** Lieve Tosca **6** Geachte taalnazi's, kan het wat minder? **11** Schrijven is makkelijker als je denkt **14** Interview met Judith Bokhove **18** Rotterdammers begrijpen elkaar **21** Hoe taal ertoe doet **26** Verliefd op letters **28** Is je scriptie laten checken illegaal? **32** In beeld: leesclublezers **38** Column Senad Delic **39** Het Panel

TAAL IS EEN BITCH

Ze is ingewikkeld, nooit tevreden en wispelturig bovendien. Ze ontsluiert je gebreken en verwoest je zelfvertrouwen. Genoeg reden om de taal zo snel mogelijk te dumpen.

Geen gezeik over spelling en grammatica.
Geen gezeik over de functie van alinea's.
Geen gezeik over de betekenis van woorden.

De hele theorie over de meervoudige antecedenten van wederkerende voornaamwoorden kan zo snel mogelijk overboord. Uitzonderingen en onregelmatigheden: niks meer mee te maken. Afduwen, in de fik steken, klaar. Wat zou het heerlijk zijn, voor heel veel van ons.

Maar kan dat? Dat is een vraag die we in dit magazine proberen te beantwoorden. Ondertussen zitten we ~~zoiezo~~ sowieso met taal opgescheept. Dus helpen we je de grootste schrijf-valkuilen te hacken. We gingen achter specifieke taalkwesties aan bij verschillende opleidingen. We spraken een docent die lééft voor letters, studenten die gek zijn op lezen en de Rotterdamse wethouder van – jawel – taal.

2021 is het Rotterdamse jaar van de taal. Op de Hogeschool Rotterdam is dit najaar 'Heel HR Leest' gelanceerd. Dit is onze bijdrage. Want taal is niet te vermijden én een deur naar heel veel moois.

Lieve Tosca,
Vrouwen knappen af op m'n dyslexie, wat kan ik hieraan doen?

Lieve Tosca,

Ik ben alweer een tijdje vrijgezel en omdat ik niet veel nieuwe mensen ontmoet, probeer ik het nu via datingsites. Ik match wel met vrouwen, maar bij het chatten gaat het vaak mis. Ik ben dyslectisch en vind het moeilijk om foutloos te schrijven. Lezen kost me ook moeite. Ik merk dat vrouwen hierop afknappen. Wat kan ik hieraan doen?

Liefs, Romantisuc

FOTOGRAFIE: SUGARCOATED COMPANY

Lieve Romantisuc,

Daten via datingsites en -apps is een doorlopende cursus omgaan met teleurstellingen. Hoe knap, slim, gevat en beschikbaar je ook bent, je wordt zomaar ingeruild voor een ander. Die ander is niet per se nog leuker, knapper, slimmer of grappiger dan jij, maar het zou wel kunnen. En precies die mogelijkheid maakt dat weinig mensen echt moeite doen om iemand beter te leren kennen.

Spelfouten kunnen een afknapper zijn, maar ik zou er niet meteen van uitgaan dat jouw spelkwaliteiten de reden zijn dat iemand niet meer reageert. Tenzij het je expliciet gezegd wordt, kunnen er wel honderd dingen zijn waarom iemand niet meer reageert. Til er niet te zwaar aan en doe wat de andere gebruikers ook doen: doorswipen!

Voor jou als persoon met dyslexie is een datingsite/-app die volledig gebaseerd is op een paar foto's en geschreven communicatie misschien niet de meest effectieve manier van kennismaken. Maar de meeste online daters zitten op dit soort apps. Als je het hier wilt blijven proberen kun je overwegen snel te vertellen dat schrijven niet je sterkste kant is en overgaan op (video)bellen. Als je het spannend vindt snel telefoonnummers uit te wisselen, kun je ook een dating-app proberen die gebaseerd is op video.

Ik wil je ook op het hart drukken het online daten niet op te geven omdat het moeizaam gaat. Voor mij was slechte taalbeheersing ook altijd een afknapper, tot ik op Tinder de man ontmoette met wie ik nu getrouwd ben. En hij is zoveel leuker dan de blarentrekkende taalfouten die hij maakt, dat ik hem die lachend vergeef.

Taal is slechts een onderdeel van wie je bent, laat het je niet definiëren in je zoektocht naar liefde.

Lfs,
Tosca

TOSCA SEL IS HOOFDREDACTEUR VAN PROFIELEN EN BEANTWOORDT WEKELIJKS EEN VRAAG OVER JE STUDIE, HET LEVEN OF DE LIEFDE. HEB JE EEN VRAAG VOOR HAAR? MAIL LIEVE TOSCA OP T.SEL@HR.NL EN ZE BEANTWOORDT HEM SNEL.

Achtergrond

TEKST: OLMO LINTHORST
ILLUSTRATIES: DEMIAN JANSSEN

Geachte taalnazi's, kan het wat minder?

Waarom dat eindeloze millimetergezeur over taal? We begrijpen elkaar toch? Als we taal wat minder belangrijk zouden maken op het hbo, zouden meer mensen afstuderen. Kan dat? *Profielen*-verslaggever Olmo Linthorst probeerde een antwoord op die vraag te vinden.

Uit onderzoek weten we dat taal een enorm belangrijke rol speelt in studiesucces. Zo is de kans dat een student zijn studie moet stoppen vele malen groter als hij minder taalvaardig is. Dat hebben wetenschappers van de Universiteit Leuven – onder andere bij studenten van de HR – onderzocht. Taalvaardigheid is een 'noodzakelijke voorwaarde' voor studiesucces, zegt de Leuvense hoogleraar Lieve De Wachter.

Extra vervelent dus dat de taalvaardigheid in Nederland achteruit lijkt te gaan – in ieder geval in vergelijking met andere westerse landen. Wat ook niet helpt is dat een hbo-opleiding in Nederland heel weinig toevoegt aan het taalniveau van studenten. Dat blijkt uit een grote internationale vergelijking uit 2013. Afgestudeerde havisten boeken in vier jaar hbo volgens onderzoekers nauwelijks vooruitgang in taal. Daarbij komt nog dat steeds meer studenten al met een lager taalniveau aan het hbo beginnen, legt Bas van Eerd uit, die een platform van taalspecialisten in het hoger onderwijs voorzit: hun ouders hebben zelf niet gestudeert en spreken soms thuis geen Nederlands. Ze komen ook vaker van het mbo, een minder taalintensieve onderwijsroute naar het hbo dan havo of vwo.

Als taalvaardigheid noodzakelijk is voor studiesucces zou je ook de taaldrempels in opleidingen kunnen verlagen. Waarom doen opleidingen niet gewoon wat minder moeilijk over taal, zodat meer studenten afstuderen? Zou dat niet heerlijk zijn? Gewoon de aandacht op de inhoud. Wat bedoel je nou eigenlijk? Begrijpen we elkaar? Want dáár gáát het toch om!?

Spelling kan wel wat minder

Minder moeilijk doen over taal klinkt veel studenten misschien aanlokkelijk in de oren, maar er is helaas vrij veel tegenin te brengen. De wet, om maar eens wat te noemen. Daarin staat dat instellingen 'de uitdrukkingsvaardigheid' van Nederlandse studenten moeten 'bevorderen'.

Die 'uitdrukkingsvaardigheid', dat is van alles. Je lichaamstaal, je oogopslag, hoe je praat en schrijft, noem maar op. Maar ook 'spelling' valt eronder. Docenten zijn geneigd veel op spelfouten te letten, want die zijn concreet en telbaar. Het goede nieuws is: dat kan ab-so-luut een tandje minder, volgens taalspecialisten, want taalvaardigheid gaat over zo-veel meer. →

Jenny van den Ende, die onder andere schrijfles geeft bij social work, zet 'juiste spelling' op een gedeelde vierde plaats, qua belang. Het belangrijkste van een schrijfproduct, zegt ze, is dat je weet waaraan je begint. Wat ga je schrijven, voor wie en waarom? Moet het kort of lang? Formeel of informeel? Is het voor een klant of voor een collega? Hangt er geld vanaf of een mensenleven, of slechts het gemoed van je collega? Dat was één. Daarna volgt de structuur. Daarna, op drie, staat 'kort en bondig formuleren'. En dan komt punt vier: een foutloos eindresultaat. 'En daarin zit óók spelling', zegt Jenny. En gramatica, en de betekenis van woorden, en typfouten. Dingen die ook goed fout kunnen gaan.

Als gevolg van dit prioriteitenlijstje kun je een discussie voeren over de vraag of je studenten in het hbo moet afrekenen op spelfouten. De Engelse Hull University besloot vorig jaar helemaal op te houden met het controleren op spelling en grammatica. Maar je kunt ook andersom redeneren: Je stelt de dingen die qua taalvaardigheid écht belangrijk zijn centraal en kijkt daarna of er nog ruimte is voor spellingkwesties. Dat is uiteindelijk het ultrakorte antwoord op de vraag of het ook minder kan, qua taal. Ja, qua spelling, nee, qua 'de rest'. De rest moet meer.

Meer taal, ook bij techniek

Die boodschap begint bij opleidingen in te dalen. Ook opleidingen die van oudsher minder talig zijn, denken op dit moment serieus na over de vraag hoe dat moet, meer taal in hun onderwijs. Dat vertellen twee onderwijsmanagers en een directeur uit de technische hoek. Ook Evelyne van der Neut, die de afgelopen drie jaar met de Werkplaats Taal van de HR aan de bewustwording van het belang van taal heeft gewerkt, ziet de weerstand afnemen. 'Dat taal een verantwoordelijkheid is van opleidingen zelf en niet alleen van studenten of van de havo, dat is nu wel duidelijk. Het gaat nu nog vooral over het hoe.'

Over de juiste weg naar taalvaardiger studenten zijn de zeven taalspecialisten die ik voor dit artikel sprak het allemaal eens. De afslag die we volgens specialisten moeten nemen heet 'taalontwikkelend lesgeven'. Dat betekent eigenlijk gewoon dat alle docenten, ook vakdocenten, in hun lessen aandacht besteden aan taal. De Werkplaats Taal heeft de afgelopen jaren tientallen opleidingen die kant op geholpen.

Taalontwikkelend lesgeven vereist dat alle docenten nadenken over hun taal. Begrijpen studenten de taal van docenten? En als dat niet zo is, leggen docenten alles uit? Niet alleen de vaktaal, maar ook de abstracte termen die docenten wellicht onbewust gebruiken? Volgende stap. Studenten moeten van alles schrijven. Weten ze hoe dat moet? Welke structuur zo'n stuk heeft, op welk niveau het moet zijn en wat dat in de praktijk betekent voor de woordkeuze? Weten ze hoe de ontvanger het schrijfproduct leest en met welk doel?

Hoe goed zijn docenten zelf in taal?

Dat zijn terechte vragen voor alle docenten: alles op het hbo heeft nu eenmaal met taal te maken. De vraag is alleen: hebben docenten zelf de taalvaardigheid om taalontwikkelend les te geven? Zelfs als een docent goed is in taal, wil dat nog niet zeggen dat-ie goed is in lesgeven over taal. Dat een docent er geen les in kan geven of de taal zelf niet voldoende beheerst, is volgens taalspecialisten een reden voor docenten om er maar helemaal niet aan te beginnen.

In een rapport uit 2018 staat dat sommige Rotterdamse taaldocenten op het hbo het taalniveau van hun collega's onder het havo-niveau inschatten. Ellis Wertenbroek, een van de opstellers van het rapport, legt uit dat het hier gaat om taaldocenten die in een enquête over taal invulden dat ze collega's eigenlijk ongeschikt vinden voor het verbeteren van de taalbeheersing van studenten.

'Vakdocenten **focussen** liever op de **kern** van hun vak.'

Een docent uit de economische hoek van deze hogeschool, die al enige tijd probeert het taalniveau van studenten op te krikken, stelt onomwonden dat zijn eigen taalbeheersing tekortschiet en die van zijn collega's ook. Vervolgens stelt hij ook dat docenten geen tijd hebben om studenten uitgebreid feedback te geven op hun schrijfvaardigheid en dat vakdocenten liever op de kern van hun vak focusen. Is die weerzin deels te verklaren uit een gebrek aan taalvaardigheid?

Het is een onmogelijk te beantwoorden vraag en het is niet de enige. Hoeveel tijd kost taalontwikkelend lesgeven? Stel dat het inderdaad belabberd is gesteld met de taalvaardigheid der studenten, hoeveel ruimte voor vakinhoud blijft er dan nog over? Misschien valt het inderdaad mee als alle docenten meewerken, maar ja… Welke docent beweegt er als eerste?

Ivo Veraart, van de Rotterdam Academy, is zo'n voorloper. Hij besteedt nu heel veel tijd aan taal, in plaats van aan zijn vak transportrecht (wat natuurlijk een erg talig vak is). Dat levert veel goeds op en dat is het waard, denkt hij. Maar het gaat ook ten koste van de diepgang in zijn vak, zegt hij er eerlijk bij.

Werkgevers geven een duwtje

Om hbo-studenten beter in taal te maken, moet er eigenlijk eerder in de schoolcarrière al meer gebeuren. Zo moet op de basisschool de leesvaardigheid omhoog, stelden specialisten recent vast in de Volkskrant. De meesters- en juffen-in-opleiding op de pabo van bijvoorbeeld de Hogeschool Rotterdam moeten daarin opgeleid worden. En dat moet dan gebeuren door HR-docenten die niet alleen fantastische vakdocenten zijn, maar ook voorbeeldige taalinstructeurs. Ook op andere opleidingen moeten én de studenten én de docenten tegelijk een sprongetje maken.

Een zet in de goede richting komt van de →

'NEE! *Spelvouten?!*'

'klanten' van het hbo. Werkgevers laten onderwijsmanagers en (taal)docenten weten dat ze niet onder de indruk zijn van het taalniveau van HR-studenten.

Niet bij alle opleidingen klinkt overigens chagrijn. Heleen Elferink, directeur van het Instituut voor Communicatie, Media en Informatietechnologie, hoort bij de technische opleidingen van haar instituut geen klachten van werkgevers over het Nederlands van studenten. Toch is ze wel bezig met de vraag hoe de taalvaardigheid van studenten er verbeterd kan worden. Ook programmeurs moeten af en toe Nederlands schrijven. 'Eenduidige requirements (software-eisen) kunnen opschrijven voorkomt veel problemen bij het ontwerpen van nieuwe producten', zegt Elferink.

Toch weer die spelling!

Een werkgever uit het sociale domein laat afgestudeerde hbo'ers als onderdeel van de sollicitatieprocedure een taaltoets afleggen, vertellen twee goed ingevoerde bronnen. Ook krijgen nieuwe werknemers (als onderdeel van een inwerkprogramma) er een cursus schrijfvaardigheid aangeboden. Dat heeft in ieder geval óók te maken met schrijfvaardigheid van afgestudeerde hbo'ers.

Ook bij commerciële economie hebben werkgevers de opleiding te kennen gegeven dat vooral de geschreven taal beter zou kunnen. Dat geld bijvoorbeeld voor de zinsopbouw, vertellen twee docenten over de feedback uit het werkveld. Ook is de taal van studenten te slordig, vinden werkgevers. Studenten maken te veel spelfouten.

NEE! Spelfouten!? Ja, toch wel. Je zou de aandacht voor spelling misschien willen afschaffen, om ruimte te maken voor echte taalvaardigheid, maar dan moeten we studenten nog steeds leren dat hun spelling tekortschiet en dat ze zichzelf her en der moeten laten controleren. Dat betekent dat studenten zich op z'n minst bewust moeten zijn van het belang van correcte spelling. Ja, zelfs minder aan taal doen is nog een hele uitdaging. ■

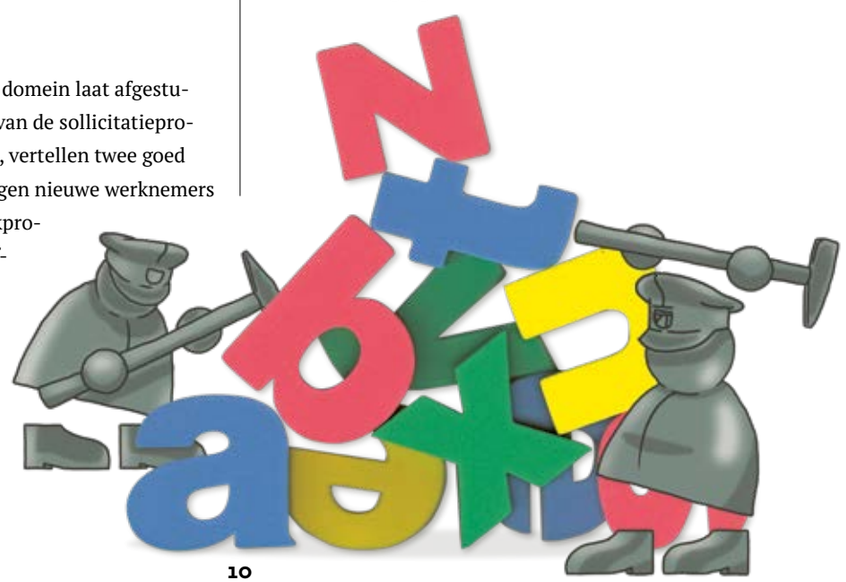

Praktisch

TEKST: EDITH VAN GAMEREN

SCHRIJVEN IS MAKKELIJKER ALS JE DENKT*

Wat gaat er nou vaak mis als studenten aan het schrijven slaan? We vroegen het taaldocenten op de HR, en noteerden meteen tips om jezelf te verbeteren.

Om te beginnen: foutloos Nederlands schrijven is niet eenvoudig. Zelfs na meer dan twintig jaar werken met taal, waarvan ruim vijf jaar als eindredacteur, zoek ik dagelijks dingen na die ik niet (zeker) weet. Net nog: lhbti, is dat met hoofdletters? En lhbti+--netwerk, moet daar na het +-teken toch dat (in dit geval hinderlijke) streepje? Grote kans dus dat ook jouw docenten niet álles weten en niet al je taalfouten opmerken. Maar toch loont correct taalgebruik: het zorgt voor betere cijfers (handig voor nu) en je schrijfsels worden serieuzer genomen (handig voor later). Hier zeven tips om je teksten te verbeteren.

Tip 1

Pas de regels toe (maar regels hebben uitzonderingen!)

Deze fout wordt zoveel gemaakt dat het bijna niet meer opvalt: 'Hij wilT'. Esther Ronkes, docent crossmediale communicatie bij de RAC, verbaast zich erover dat ze dit zo vaak aantreft.

Maar eigenlijk is het logisch. Dit is een gevalletje: wel de regels toegepast, maar helaas gaat die vlieger hier niet op. Want ja het is: ik smurf, jij smurfT, hij smurfT. Dus ook ik wil, jij wilT, hij wilT? Ehhh, nee dus. Willen is een onregelmatig werkwoord. Dat gedraagt zich anders als je het vervoegt en hier is het niet hij wilT, maar hij wil. En om het extra lastig te maken: Jij wil en jij wilT mag dan weer allebei.

Tip: Op Woordenlijst.org vind je de juiste spelling én vervoegingen van alle Nederlandse werkwoorden. →

Tip 2

Ontdek en check nieuwe woorden

Een betere schrijver word je ook door je woordenschat uit te breiden. Je kunt dan een ~~beter~~ passender woord vinden en je ~~beter~~ nauwkeuriger uitdrukken, je tekst wordt ~~beter~~ aantrekkelijker door meer variatie. Nieuwe woorden ontdek je (bijvoorbeeld) door veel te lezen. Gebruik een (online) woordenboek en zoek woorden op waarvan je de betekenis niet kent, tipt Monique Smeets, schrijfdocent en taalconsult bij de opleiding creative media and game technologies. En twijfel je aan de spelling? Kijk ook daarvoor op Woordenlijst.org want dat is als bron voor correcte spelling betrouwbaarder dan Google.

Tip 3

Raak niet besmet met de Engelse ziekte

In de categorie 'wat ook vaak misgaat' roept Esther Ronkes, docent crossmediale communicatie: los schrijven van samengestelde woorden. Bijvoorbeeld corona pandemie of communicatie kanaal.

Onthoud dit: Engels is een taal van hakken, Nederlands van plakken. Onder invloed van het vele Engels dat we onder ogen krijgen, sluipt de Engelse ziekte er snel in en gaan we woorden los schrijven die aan elkaar horen. Autobandventieldopjesfabriek is gewoon één woord, ook al bestaat het uit vijf woorden die op zichzelf ook betekenis hebben.

Dit onjuiste gebruik van spaties kan niet alleen tot lagere cijfers leiden maar ook tot hilarische taalblunders. 'Veel diarree gevallen op HR': je moet er niet aan denken. Of 'dames hakken' bij de schoenmaker. Brrr.

Daniëlle Post van der Molen, docent bij de opleiding pedagogisch educatief professional aan de RAC, ziet ook het omgekeerde gebeuren. 'Wat ik de laatste jaren ook zo vaak zie: opzoek als één woord in plaats van twee!' Ook dat is verklaarbaar. Opzoeken is immers één woord. Maar ben je op zoek naar de juiste schrijfwijze, dan heb je die spatie wél nodig. Nog een instinker: aan bod komen, en niet: aanbod komen.

Tip 4

Vind het juiste lidwoord en aanwijzend voornaamwoord

Help! Is het de verwarming of het verwarming? Vooral als Nederlands niet je eerste taal is, weet je vaak niet welk lidwoord juist is.

Alinda Gerbrandij, kerndocent Nederlands en communicatieve vaardigheden bij de HRBS, heeft naar eigen zeggen 'niet de gouden tip', maar wel een paar handvatten: Het helpt als je weet dat woorden die beginnen met ge-, be-, ver-, her-, ont-: het-woorden zijn. Denk aan HET gezeur, HET bedrijf, HET verhaal, HET herstel, HET ontzag. Wel weer opletten dat woorden die eindigen op -ing een uitzondering zijn: die krijgen DE als lidwoord. Bijvoorbeeld DE ontginning, DE herhaling. Verkleinwoorden krijgen vrijwel altijd HET, ook als het DE-woorden zijn: DE voet > HET voetje. Maar er zijn ook altijd woorden die je 'gewoon' moet weten: feest, raam, servies et cetera.

En is het vervolgens 'die' of 'dat' als je ergens naar verwijst? Die meisje? Dat meisje?
Ezelsbruggetje: 'het' eindigt op een T, het bijbehorende 'dit' en 'dat' ook. Dus een het-woord krijgt dit of dat: HET raam > DAT/DIT raam. 'De' eindigt op een E, het bijbehorende 'die' en 'deze' ook: DE man > DIE/DEZE man.

Tip 5

Gebruik (en pas op voor) de spellingscontrole

Gebruik de spellingscontrole van Word. Dat is meestal advies #1 als spelling niet je sterkste punt is. Veel spel- en typfouten zijn daardoor te herstellen en ook op het gebied van grammatica en leesbaarheid worden de tips steeds beter.

Docent Madelene Munnik, op de opleiding facility management bezig met het thema taal, laat echter zien hoe de spellingscheck er ook naast kan zitten. 'Vooral zelf blijven nadenken' is haar tip.

> Los/aan elkaar schrijven gaat vaak mis in de spellingscontrole. Zo krijgt het woord onderzoeks-ontwerp in Word een rood kringeltje en onderzoek ontwerp niet. De autocorrect van je smartphone doet hetzelfde en splitst bijvoorbeeld het woord zaterdag activiteit in tweeën.

Tip 6

Lever pas je derde versie in

Schrijven is meer dan spelling en grammatica. Het is ook een (denk)proces. Cmgt-schrijfdocent Monique Smeets heeft belangrijke verbetertips voor dat proces. 'Studenten beginnen vaak al met schrijven voordat ze hebben nagedacht over de vraag wat ze willen schrijven en voor wie. Het gevolg is dat een tekst vaak een ellenlange inleiding heeft die eigenlijk nergens over gaat. Mijn tip: maak een schrijfplan. Schrijf kort op wat je wilt vertellen, eventueel met conclusie en voor wie. Dat kan gewoon op een bierviltje of met korte steekwoorden in je telefoon.

Aan het eind gaat het vaak mis omdat veel studenten in de veronderstelling verkeren dat je er met de eerste versie van je tekst al bent. Dat is pas het begin! Ik werk veel met creatief technologen. Die leren itereren, steeds een verbeterde versie van een prototype maken. Het helpt enorm als ze dat ook met een tekst doen.'

Maar hoe doe je dat? 'Laat je tekst lezen door een studiegenoot', tipt Smeets, 'lees 'm hardop voor of laat de computer dat doen. Slaap er een nachtje over. Zulke dingen maken een enorm verschil in de kwaliteit van een tekst. En het eindcijfer. Eigenlijk is je derde versie pas de versie die inleverklaar is.'

Tip 7

Blijf in vorm

Use it, or loose it. Dat geldt ook voor je taalvaardigheid. Je bent nooit uitgeleerd - het dagelijkse quizje van Beterspellen.nl in mijn mailbox sla ik bijna nooit over: een snelle en laagdrempelige manier om je schrijfvaardigheid bij te houden of te verbeteren. En zo zijn er meer.

De Hogeschool Rotterdam heeft een groot aanbod aan taalhulp. Via de QR-code kom je direct op de schrijfhulp-pagina op Hint.

De uitlegvideo's van Arnoud Kuijpers over taalkwesties werden door meerdere docenten aangeraden. Je vindt ze via de qr-code.

Onze Taal heeft stroomschema's gemaakt om de juiste taalkeuzes te maken op punten waar het vaak misgaat, zoals d/t. Downloaden via Onzetaal.nl/taalmaat en bij je bureau hangen!

* NATUURLIJK IS HET MAKKELIJKER **DAN**, MAAR HIER IS **ALS** ÓÓK CORRECT. ALS JE ERBIJ NADENKT, WORDT GOED SCHRIJVEN NAMELIJK EEN STUK MAKKELIJKER ■

Interview

TEKST: EDITH VAN GAMEREN
FOTOGRAFIE: CASPER RILA

Wethouder Judith Bokhove: 'Realiseer je dat 1 op de 5 burgers laaggeletterd is'

Ze is de eerste taalwethouder van Nederland en heeft 12 miljoen euro 'op zak' om het aantal van 90.000 laaggeletterden in de gemeente Rotterdam omlaag te brengen. Als logopedist hielp ze individuen beter te communiceren, nu probeert ze alle Rotterdammers mee te krijgen. En daar heeft ze ook de hulp van studenten bij nodig.

Wethouder Judith Bokhove, tevens lijsttrekker van GroenLinks in Rotterdam, is alumnus van de Hogeschool Rotterdam. In 1988 ging ze op de HR logopedie sturen. Ze was heel zeker van haar zaak. 'Ik had me maar voor een studie ingeschreven', zegt ze. 'Ik hield van de Nederlandse taal, gaf graag presentaties in de klas maar realiseerde me ook dat communiceren niet voor iedereen makkelijk is. Daarnaast is logopedie een talige studie en tegelijkertijd beta, het is sociaal en medisch en er zit ook nog een zakelijke component aan: je kunt je eigen praktijk beginnen.'

Dat laatste deed ze en ze was heel allround bezig in wat zij nog steeds ziet als een 'heerlijk beroep'. 'Het leukste is om mensen te leren het zelf te doen, bijvoorbeeld stemoefeningen, of ouders te leren hoe ze hun kind helpen beter te articuleren. En het is echt fantastisch als je bijvoorbeeld een leerkracht die bijna arbeidsongeschikt is wegens verkeerd stemgebruik, zo kan helpen dat-ie weer voor de klas kan staan. Of als je een kind dat steeds stampvoet van frustratie omdat zijn ouders hem niet begrijpen, helpt zich beter verstaanbaar te maken.' →

'Je moet bij de politiek zijn'

Wie Bokhove gepassioneerd hoort vertellen vraagt zich af waarom ze haar geliefde vak heeft verlaten, een paar jaar geleden, om wethouder van Rotterdam te worden. Maar zelf kan ze dat goed verklaren. 'Ik werd op zeker moment politiek actief, via bewonersinitiatieven en inspraakrondes kwam ik erachter: als je écht iets wilt veranderen in de stad, moet je bij de politiek zijn.' Ook kwam ze als logopedist maatschappelijke problemen tegen. 'In mijn praktijk zag ik ook in de winter kinderen op Crocs en met een zomerjasje. Het probleem armoede kwam er ook bij. Vaak ga je als logopedist coachen op meer gebieden, je gaat briefjes van school voorlezen en uitleggen bijvoorbeeld.'

Op verschillende momenten constateerde ze 'dat de drempel voor veel burgers te hoog is'. 'Ik dacht bij mezelf: hoe ga ik die brug slaan? Hoe kan ik anderen helpen? Toen ik dus wethouder kon worden maakte ik de afweging: een eigen praktijk en raadslid of wethouder? De impact die ik als wethouder kan hebben is veel groter. Vaak is een taalproblem niet het enige probleem dat bij mensen speelt. Door laaggeletterdheid kunnen mensen brieven van de overheid niet lezen en lopen ze bijvoorbeeld een toeslag mis. Doordat ze hun kinderen niet voor kunnen lezen, beginnen die ook weer met een achterstand. Als we de oorzaak aanpakken kunnen deze mensen veel beter meedoen.' De 'taalspiraal', noemt ze dat, en dat is ook de titel van het beleidskader Taal in Rotterdam.

Als raadslid lanceerde Bokhove een tienpuntenplan voor de aanpak van laaggeletterdheid in de stad. 'Vanaf het moment dat ik wethouder werd heb ik dat in volle vaart opgepakt. In de onderhandelingen is er 12 miljoen extra vrijgemaakt voor de aanpak van laaggeletterdheid, en dat is bijzonder want de gemeentebegroting is niet ruim en vaak moet dit budget uit dezelfde pot komen als bijvoorbeeld zorg. Zonder alles in geld te willen uitdrukken is de "business case" van deze uitgave positief. De maatschappelijke baten op het gebied van werk, gezondheid en tegengaan van armoede zijn groot.' Om de impact van het taalbeleid te meten, heeft de gemeente Rotterdam Maurice de Greef in de arm genomen, UNESCO-professor Volwasseneducatie aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij noemde het beleid 'zeer vooruitstrevend', meldt Bokhove trots.

Werk, opvoeding, gezondheid en geld zijn de sporen waarlangs de gemeente Rotterdammers wil verleiden om een taaltraject te gaan volgen. Om uiteindelijk een goede sollicitatiebrief te kunnen schrijven of een bijsluiter goed te kunnen lezen bijvoorbeeld. Door aan te sluiten bij de interesse van mensen hopen de taalaanbieders op positieve, intrinsiek gemotiveerde deelnemers. 'In alle trajecten zit ook digitalisering', vult ze aan. 'Want dat is ook onmisbaar als je wilt functioneren in onze maatschappij.' Die gebrekkige lees- en digitale vaardigheden maken het wel extra moeilijk om potentiële deelnemers voor de trajecten te bereiken. 'Normaal gesproken werf je deelnemers met posts op Facebook of Instagram, maar die kunnen ze niet lezen. Daarom is het zo belangrijk dat er heel veel verwijzers zijn in de stad.' Dat kunnen allerlei mensen zijn: van huisarts tot leidinggevende op het werk.

> 'Op deze plek kan ik **meer impact** hebben.'

'Wees je bewust van laaggeletterdheid'

Hier komen ook de HR-studenten in beeld. Want op talloze plekken waar zij later zullen werken – verpleging, onderwijs, personeelszaken, paramedische beroepen, maatschappelijk werk – zullen ze te maken krijgen met laaggeletterden. 'Wees je ervan bewust dat een op de vijf mensen laaggeletterd is', zegt Bokhove. De kans is dus groot dat je iemand aan de balie of in je spreekkamer krijgt die niet goed kan lezen en schrijven. Vervolgens is het zaak dit op een goede manier te bespreken. 'Stel dat iemand bij je komt met een vraag over een brief die hij heeft gekregen, zeg dan niet "dat staat toch in de brief?", maar "ik zie dat u de brief mee heeft genomen, zijn er dingen die u niet begrijpt?" Of als iemand de fysiotherapie-oefeningen niet heeft gedaan die hij op een blaadje mee heeft gekregen, ligt dat misschien aan niet kúnnen, in plaats van niet willen.'

> 'Wees alert, wees **betrokken** en wijs niemand af.'

Mensen die laaggeletterd zijn voelen zich dom, terwijl ze juist heel slim kunnen zijn: ze hebben vaak al jaren moeten improviseren. Vertrouwen winnen en laten zien dat je respect voor ze hebt, dat is de basis. 'Wees alert, wees betrokken en wijs niemand af. Anders verdwijnt iemand en dat is een gemiste kans.' Als het gesprek hierover eenmaal op gang is gekomen, is het zaak goed te verwijzen naar bijvoorbeeld een taaltraject. De cursussen in Rotterdam zijn gratis en daarmee laagdrempelig. Inmiddels zijn er al 15.000 taaltrajecten gevolgd, kortere of langere programma's waarbij deelnemers taalvaardiger worden gemaakt. 'Sommige deelnemers hebben het gevoel dat ze nu alles in moeten halen, die willen alles lezen', vertelt Bokhove. 'En hoe meer je leest, hoe makkelijker het gaat. Als je dan ook nog dingen leest die bij je passen, krijg je er plezier in. In de bieb ligt wat dat betreft de rode loper echt uit voor laaggeletterden, met boeken in eenvoudige taal en met taallessen.' ■

Wanneer ben je laaggeletterd?

We noemen volwassenen laaggeletterd als ze moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De Algemene Rekenkamer becijferde in 2016 dat dit geldt voor 2,5 miljoen volwassen Nederlanders. Vaak hebben zij ook moeite met digitale vaardigheden. Dit brengt grote problemen met zich mee: moeite om werk te vinden, problemen om geldzaken op orde te krijgen of gezondheidsproblemen. In de grote steden is relatief de meeste laaggeletterdheid.

Jongeren die nog op school zitten (leerplichtig zijn of nog geen startkwalificatie hebben) en nog niet voldoende kunnen lezen of schrijven worden niet laaggeletterd genoemd. Dat zij op het juiste niveau komen is de taak van de school.

Reportage

TEKST EN FOTO'S: SANNE VAN DER MOST

Met de metro naar de bieb als je afasie hebt. Hoe lastig is dat?

Reizen met het ov lijkt de normaalste zaak van de wereld. Maar wat als je geen Nederlands spreekt, laaggeletterd bent of door een handicap belangrijke informatie mist? Logopediestudent Nawal El-Massoudi stapte samen met mystery guest Han in de Rotterdamse metro.

In de computerruimte van locatie Rochussenstraat ontmoeten Nawal en ervaringsdeskundige Han elkaar om alles nog even door te spreken en om wat belangrijke zaken af te vinken. 'U doet vrijwillig mee, u heeft uitleg gekregen over het project en u kunt vragen stellen', leest Nawal voor. 'Uw ervaringen deel ik met de onderzoekers en met mijn medestudenten. De informatie gaat ook naar de RET zodat zij reizen voor iedereen eenvoudiger en toegankelijker kunnen maken.' Han knikt instemmend. 'Als dank voor het meedoen krijgt u een kop koffie en wat lekkers', zegt Nawal tot slot. 'Kijk', zegt Han met een lach op zijn gezicht. Veel verder dan dat komt hij door zijn afasie* niet. Maar soms zeggen blikken genoeg.

* Afasie is een taalstoornis die ontstaat door hersenletsel. Iemand met afasie heeft problemen met het begrijpen en produceren van taal.

De woorden komen er niet uit

Tien jaar geleden kreeg Han een hersenbloeding. Hij was toen vijftig en werkte als acteur en regisseur. Van het ene op het andere moment ging het mis en toen hij weer bijkwam, kon hij niet meer praten en zijn arm en been nauwelijks gebruiken. Een nachtmerrie, waar hij inmiddels mee om heeft leren gaan. In zijn hoofd is alles nog hetzelfde alleen de woorden komen er niet meer uit.

Als alles akkoord is, krijgt Han zijn opdracht voor vandaag. Met het ov naar de Centrale bibliotheek. 'Han moet zelf de route plannen en de reistijden uitzoeken', legt Nawal uit. 'En hij moet onderweg een vraag stellen aan iemand van de RET.'

Veel te snel

Op de Rochussenstraat nemen Han en Nawal de lift naar het perron van het metrostation. Als de deur opengaat, knijpt Han zijn neus dicht tegen de stank die naar buiten komt walmen. Toch een voordeel dat die mondkapjes nu nog verplicht zijn in het ov, merkt Nawal op. 'Beter', gebaart Han, terwijl hij zijn duim opsteekt. Beneden wordt hij geconfronteerd met een informatiescherm waar in een razend tempo allemaal letters voorbij komen rollen. Iets over de metro naar Nesselande. Maar wat precies wordt bedoeld, daarvoor gaat het Han veel te snel. Het inchecken loopt gesmeerd en ook een plekje in de metro vinden is geen probleem. Na drie haltes moeten ze er weer →

uit, heeft Han uitgezocht. ‘Eerst Eendrachtsplein, dan Beurs en dan Blaak.’ Hij heeft het opgeschreven in zijn gele boekje, dat hij gebruikt om te communiceren als hij er pratend niet uitkomt. Het boekje is ingedeeld in een heleboel verschillende rubrieken uit het dagelijks leven; eten en drinken, dieren, boodschappen én ‘op straat en verkeer’, met bijbehorende icoontjes zoals ‘bus’, ‘tram’ en ‘metro’, die hij kan aanwijzen als mensen hem niet begrijpen.

Bibberige letters

Als Han en Nawal drie haltes later bij Blaak uitstappen, verschijnt boven hun hoofd de boodschap ‘let op de berichten over Zuid’. Dat vindt Han maar onduidelijk. ‘Hoezo Zuid? Wat Zuid?’ Want meer informatie geeft het bericht niet. Er loopt ook niemand rond om het te verduidelijken. Nawal maakt er een aantekening van. Dan is het tijd om wat te vragen aan een RET’er. In dit geval - zo heeft Han bedacht - waar de bibliotheek is. Vragen stellen is lang niet altijd even makkelijk, zo weet hij uit ervaring. Mensen hebben vaak haast en lopen liever door. Of ze weten niet wat er met Han aan de hand is en schrikken een beetje van hem. ‘Stom’, zegt Han, met zijn handen in de lucht. Extra spannend dus hoe de RET-medewerker achter het loket bij station Blaak zal reageren. Han haalt zijn gele boekje tevoorschijn en schrijft in bibberige letters ‘bibliotheek’ op. Gelukkig vindt de beambte het allemaal heel normaal. Vriendelijk wijst hij in de richting van de bieb.

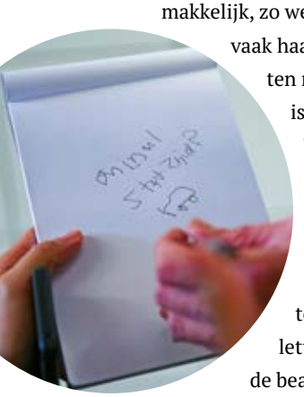

Gewoon communiceren

Missie geslaagd, tot zover. Onder het genot van een caramel frappuccino voor Nawal en een groene thee voor Han mét de beloofde brownie, pauzeren ze even bij Starbucks in de bibliotheek. Daar nemen ze de reis tot nu toe door. Han ‘vertelt’ hoe lastig en frustrerend het kan zijn om gewoon met mensen te communiceren, hoe ingewikkeld informatie soms is en dat hij hoopt dat dit project daar verandering in kan brengen. De terugweg verloopt iets minder voorspoedig. Han wil tram 8 nemen, terug naar de hogeschool, zo heeft hij op de ov-app uitgezocht. Alleen blijkt de halte toch niet te zijn waar hij dacht. Niet bij Blaak maar op de Coolsingel stappen ze uiteindelijk toch maar weer op de metro. Een heel eind lopen. Zijn de lettertjes van de app te klein? Of had hij toch te snel gekeken? Het kan de beste overkomen. ■

‘Rotterdam Begrijpt Elkaar’

Communicatie is overal. Ook in het ov. Als je moeite hebt met lezen, schrijven, spreken of begrijpen dan kun je informatie missen en uiteindelijk in de verkeerde tram of metro stappen. In het project ‘Rotterdam Begrijpt Elkaar’ werken logopedisten, onderzoekers van lectoraat Zorg voor Communicatie, docenten logopedie en studenten van de minor Meer Taligheid samen met ervaringsdeskundigen, onder meer om de toegankelijkheid van reizen met de RET te verbeteren.

Meer weten? →

Achtergrond

TEKST: JOS VAN NIEROP
ILLUSTRATIES: DEMIAN JANSSEN

Iedere opleiding heeft zijn eigen taalkwesties

Ja, bij de lerarenopleiding Nederlands of de Ad crossmediale communicatie, daar is taal vanzelfsprekend belangrijk. Maar bij rondvraag blijkt dat taal er bij elke opleiding toe doet, en overal op een andere manier.

Hoe taal ertoe doet, bij technische informatica

‘Computertaal moet vooral ook leesbaar zijn voor mensen’

Naast de ‘natuurlijke taal’ (in de informatica veelal het Engels) heb je bij informatica natuurlijk te maken met programmeertaal, een taal waarin één verkeerd lettertje of cijfertje ertoe kan leiden dat iets niet werkt. Wouter Bergmann Tiest, docent bij de opleiding technische informatica, wijst op de ‘Off-by-one error’ waarbij je er één cijfer naast zit omdat de computer bij het tellen niet bij 1 maar bij 0 (nul) begint. ‘Als je vier dingen nummert waar de computer iets mee moet doen, wordt dat 0, 1, 2 en 3. Maar soms wil je juist een logische nummering aan mensen laten zien en begin je bij 1. Dan is een foutje zo gemaakt. Je moet dus goed vastleggen wat je bedoelt.’

De leesbaarheid van programmeertaal werd niet altijd even belangrijk gevonden. Toen de rekencapaciteit van computers nog een schaars goed was, moesten programmeurs zo efficiënt mogelijk programmeren. Bergmann Tiest: ‘Een compacte, precieze formulering in programmeertaal, waarbij elk woord op een goudschaaltje gewogen werd. Ik vergelijk het altijd met het schrijven van een gedicht.’ De huidige manier van programmeren gaat in de ogen van de docent meer richting proza. ‘Ook omdat er nu veel meer rekencapaciteit is, hoeft het niet meer zo compact; er is meer aandacht voor de leesbaarheid van →

programmeertaal. Programmeertaal wordt – als er iets moet worden aangepast – vaker door een mens dan door een computer gelezen. Die persoon is vaak een ander dan de oorspronkelijk programmeur en moet het dan wel kunnen begrijpen.'

Om programmeertaalfouten te voorkomen is 'jezelf niet herhalen' het devies. 'In een programma zijn er vaak terugkerende taken. Het is dan belangrijk om zo'n taak niet opnieuw in te typen maar om ernaar te verwijzen. Als er aan zo'n taak iets moet worden veranderd, doe je dat maar op één plek', legt Bergmann Tiest uit. Dat geldt bijvoorbeeld voor de regelbreedte die je aanpast op de breedte van het scherm. 'Als je op allerlei plekken het getal 80 hebt staan en dat overal moet wijzigen, is de kans op fouten groter dan wanneer je het op maar één plek hebt ingevoerd.'

Een complex programma zonder fouten is een uitzondering, weet de docent. 'Vergelijk het met een scriptie zonder ook maar één taalfout. Zo'n taalfout valt de lezer vaak meteen op; voor de lezer van een computerprogramma is dat veel lastiger.'

Heel goed testen is daarom belangrijk. Bergmann Tiest: 'Er wordt hard gewerkt aan automatisch testen, te vergelijken met de spellingscontrole van je tekstverwerker. Daarbij zet je bij iedere functie die je maakt testdata. Dat vereist wel extra inspanning maar maakt het op de lange termijn makkelijker.'

Hoe taal ertoe doet, bij maritiem officier

'Omdat *'need'* teveel op *'njet'* en 'niet' lijkt is gekozen voor het werkwoord *'require'*

Coen Zuidervaart is docent Engels bij de opleiding maritiem officier, maar over juiste spelling en grammatica hoeven zijn studenten zich niet zo'n zorgen te maken. 'Grammatica moet hier geen doel zijn. Het doel is om zo goed mogelijk te communiceren.'

Om ongelukken op zee zoveel mogelijk te voorkomen moeten zij die een schip besturen elkaar goed

begrijpen. Kern is dat je taal gebruikt die maar voor één uitleg vatbaar is. En dat gaat verder dan de afspraak dat iedereen in het Engels communiceert. De 'Standard Marine Communication Phrases' (SMCP) is de internationale standaardtaal, een zeer uitgebreid afsprakenoverzicht over wat je in bepaalde omstandigheden op zee zegt. En hoe je het zegt.

Zuidervaart: 'Als je in je eigen machinekamer vraagt om een *wrench* of om een *spanner* is dat meestal niet zo'n probleem. Het is Amerikaans-Engels en Brits-Engels voor steeksleutel. In de machinekamer kun je nog gebruikmaken van lichaamstaal, en ergens naar wijzen.' De standaardtaal moet spraakverwarring tussen schepen voorkomen, legt hij uit met voorbeelden: 'Omdat bijvoorbeeld *need* teveel op *njet* en niet lijkt maar heel iets anders betekent, is in de standaardtaal gekozen voor het werkwoord *require*. Het werkwoord *to want* wordt vermeden omdat *I want* en *I won't* hetzelfde kunnen klinken maar iets heel anders betekenen.' Ook het korte *'help'* is taboe op zee. 'Het lijkt teveel op *'helm'* (het roer van het schip) en in het woord zit ook paniek. Daarom wordt *'assistance'* gebruikt.'

En dan het gebruik van getallen. Verwarring kan bijvoorbeeld ontstaan omdat Nederlandstaligen bijvoorbeeld niet zestig-negen zeggen als ze *sixty nine* bedoelen. Afgesproken is om de losse cijfers achter elkaar op te noemen. Negenzestig wordt dan *six-nine*. Zuidervaart: 'Neem de getallen *forteen* en *forty* die ongeveer hetzelfde klinken. Maar als je met veertig knopen de haven in vaart, is dat behoorlijk hard. Dat moet dus gewoon *one-four* zijn.'

> 'Ook het korte **'help'** is taboe op zee'

De informatie die je uitwisselt moet je, volgens de afspraken, ook nog een keer bevestigen, herhalen. 'Ook omdat in sommige culturen mensen bang zijn om aan te geven dat je iets niet begrepen hebt, zeker als het door je baas wordt gezegd. Zo zorg je er voor dat de informatie echt goed overkomt.'

Niet voor alles is (al) een oplossing. Zie bijvoorbeeld de zinnetjes *'I am at ancher'* en *'I am a tanker'*. Zuidervaart: 'Er zijn weleens problemen mee geweest maar over het algemeen maakt het type schip dat je tegenkomt niet uit dus dat hoef je niet per se te benoemen.'

Hoe taal ertoe doet, bij crossmediale communicatie

'Per pagina mag je twee taalfouten maken, anders krijg je het terug'

'Foutloos kunnen schrijven is voor studenten soms een worsteling', ziet Esther Ronkes, vakteamcoördinator tekst bij de associate degree crossmediale communicatie. 'Op social media wordt het bezittelijk voornaamwoord 'm'n' (of mijn) bijvoorbeeld heel vaak 'me'. (Bijvoorbeeld 'me lesrooster') Als je dat onderling gebruikt en elkaar begrijpt is dat prima. Maar →

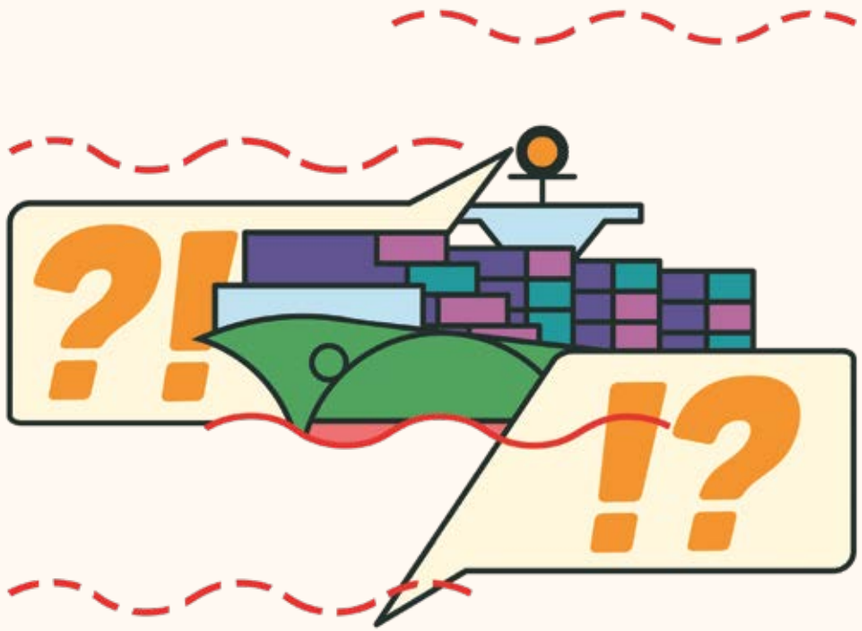

als je voor een professionele organisatie werkt, hoor je je aan te passen.' Afgestudeerde crossmediale communicatie-studenten komen nogal eens op plekken terecht waar ze verantwoordelijk worden voor de content op social media, vertelt Ronkes. 'Natuurlijk zal een leidinggevende in het begin meelezen met de teksten van stagiairs en nieuwe medewerkers maar uit het werkveld horen en hoorden we dat er wel iets viel aan te merken op het Nederlands van sommige afgestudeerden.'

'Pas' sinds een jaar biedt de opleiding de cursus Nederlands op het niveau C1 aan. Dat gaat over (werkwoord)spelling, grammatica en interpunctie. Ronkes: 'Als studenten iets moeten inleveren benadrukken we dat ze het eerst door iemand moeten laten nalezen. Taal wordt meegerekend, uiteraard ook bij het afstuderen als studenten een dossier van veertig pagina's moeten inleveren. Per pagina mag je twee taalfouten maken, zijn het er meer dan krijg je het werk terug en moet je het aanpassen.'

Naast 'me' in plaats van 'm'n' blijven de dt-fouten 'populair' net als 'hij wilt'. Ronkes: 'Daarnaast worden hun, hen en zij erg vaak door elkaar gehaald en wordt bij meervoud verleden tijd nogal eens de '-n' vergeten. Bijvoorbeeld: "Piet en Jan maakte hun huiswerk niet".'

Bij de opleiding crossmediale communicatie word je opgeleid om verschillende communicatiekanalen en -middelen geïntegreerd in te zetten. 'Liefst met dezelfde tone of voice'. Ronkes: 'We proberen studenten te leren zo wervend en creatief mogelijk te schrijven maar het gaat dus ook om mondelinge taalvaardigheid.' Ronkes ziet dat studenten die qua spelling en grammatica niet zo goed zijn soms juist wel met creatieve en goed opgebouwde teksten komen. 'Er zijn ook bedrijven waar grammatica minder belangrijk is. Zoals bedrijven die vooral video's maken met daarin gesproken teksten waarin je de taalfouten niet hoort. En als dan het geschreven script taalkundig niet klopt, vindt zo'n bedrijf dat niet erg.'

Hoe taal ertoe doet, bij de Rotterdam Business School

'Begrijpen van accenten moet je leren, zeker in international business'

'Taal is bij ons echt een heel groot ding', benadrukt Cheryl Gerretsen van de RBS (Rotterdam Business School). 'De officiële taal bij ons is Engels en je wilt natuurlijk niemand buitensluiten maar dat gebeurt in de klas en tussen docenten wel. Als twee docenten met elkaar Nederlands praten, missen niet-Nederlandstaligen die daarbij zijn onbedoeld informatie. Niet alleen technische maar ook sociale informatie.' Het gebeurt ook 'andersom'. Gerretsen: 'In vergaderingen over het ontwikkelen van onderwijsmodules, uiteraard in het Engels, blijken de native Angelsaksische docenten veel welbespraakter dan de anderen. Als je niet uitkijkt, krijgen zij sneller gelijk omdat ze zich beter kunnen uitdrukken.'

Taal is belangrijk maar is in het verleden weleens te belangrijk gemaakt, vindt Gerretsen, terugblikkend op haar eerste jaren bij de opleiding trademanagement

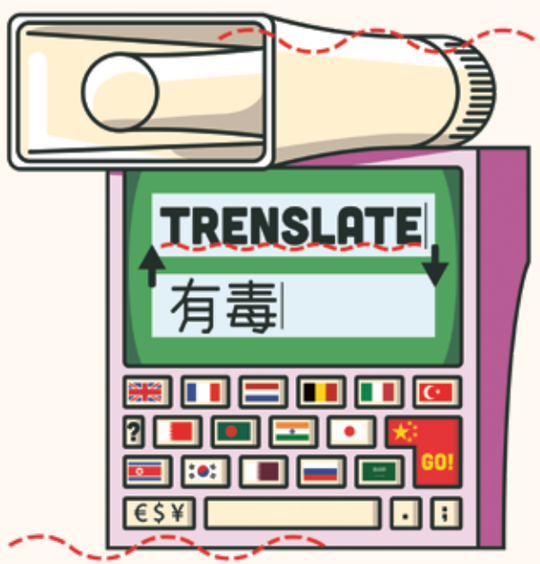

'Veel **Hollanders** denken sowieso dat ze heel goed **Engels spreken**.'

gericht op Azië, toen nog een Nederlandstalige opleiding. 'Sommige studenten waren echt niet goed in Nederlands maar bekleden nu prachtige functies. Achteraf schaam ik mij weleens voor mijn harde feedback van toen. Taal, inclusief grammatica, is ook maar een van je kwaliteiten. Je wordt ook succesvol als je je goed kunt aanpassen, vriendelijk bent en vakinhoudelijk heel goed.'

Taalfouten maar ook bepaalde accenten scheppen nogal eens het vooroordeel dat mensen niet intelligent zouden zijn, ziet de docent. Ten onrechte, vindt ze sinds ze jaren geleden op studiereis is geweest naar de City University of New York. 'Hoogleraren die heel goed in hun vak waren spraken daar met een enorm accent en grammaticaal was het ook niet helemaal goed. Dat kon daar gewoon. Wij krijgen van onze studenten ook weleens klachten over het Engels van docenten maar dan gaat het soms alleen om het accent. Ik vind dat het begrijpen van accenten een skill is die je moet leren, zeker in international business.'

Communicatie en taal zijn sterk cultureel bepaald, weet Gerretsen die werkt in een onderwijsinstituut met docenten en studenten van tientallen verschillende nationaliteiten. 'Neem bijvoorbeeld de Surinaamse gebiedende wijs. Van een Surinaamse student kreeg ik een keer te horen: "Mevrouw, u moet voor mij een brief schrijven." Ik dacht: "Ik móet helemaal niks", maar kwam erachter dat hij het helemaal niet zo bedoelde. Het was gewoon zijn manier van zeggen. Ik heb hem er trouwens wel feedback op gegeven.' Nederlanders zijn dan vaak weer een stuk botter dan Britten en Aziaten. 'Collega's zijn vaak geschokt van onze brutale manier van communiceren, wat ook te maken heeft met het niet altijd goed gebruiken van de werkwoorden *must*, *should* en *have to*. Veel Hollanders denken sowieso dat ze heel goed Engels spreken maar als je alle woorden kent wil dat niet zeggen dat je ze altijd in de juiste context gebruikt. En dan zie je dat bijvoorbeeld *learn* en *teach* door elkaar worden gebruikt.'

Bij international business is er veel discussie over het niveau van het Engels dat studenten moet worden aangeleerd. Moeten de afgestudeerden effectief zaken kunnen doen of moeten ze bijna het niveau van native speakers hebben? Over het niveau van het Nederlands is er meer overeenstemming: de internationale studenten die naar Rotterdam komen, volgen Nederlands als verplicht tweede taalvak en moeten het Nederlands zodanig beheersen dat ze zich bijvoorbeeld in een winkel kunnen redden. Veel communicatie vanuit de HR was tot acht jaar geleden in het Nederlands, vertelt Gerretsen. 'Dat wij in het Engels communiceren botst heel erg met de gedragsregel "Wij spreken Nederlands op de HR". De Nederlandse communicatie leverde echter veel irritatie op. Gelukkig is het aangepast.' ■

Interview

TEKST: TOSCA SEL
FOTOGRAFIE: SERGE SCHEEPERS

‘Ik heb m’n hele leven aan letters gewijd’

„Als mensen het zo graag willen lezen, moeten ze het maar ontcijferen” – in dingbats

Sommige mensen accepteren het standaard-lettertype van hun tekstverwerkingsprogramma als een gegeven, anderen kammen het hele internet af tot ze het perfecte lettertype vinden. Zo iemand is Britt Möricke, typografiedocent op de Willem de Kooning Academie.

Möricke ontdekte haar liefde voor letters op haar 13e. Ze was met haar ouders in een museum en vond er geen klap aan. Tot ze letters op een doek zag en dacht: ‘Jaaaaa, dit is het’. Een aantal jaren later ging ze naar de kunstacademie in Den Haag, toen de plek voor typografen. Möricke: ‘Pas daar ontdekte ik dat ik niet de enige rare kwibus was die zo goed ging op letters.’

Een doodeng vak?

Ondertussen geeft ze al 15 jaar les aan de Willem de Kooning Academie. Het belangrijkste doel van haar lessen is ‘het strenge beeld’ van typografie veranderen. Möricke: ‘Studenten denken dat het een streng vak is, met weinig vrijheid en veel regels. De meeste studenten willen het graag leren, maar vinden het doodeng om aan het vak te beginnen. Ik wil die angst wegnemen zodat iedere student een eigen weg kan vinden, er zijn zoveel manieren.’

Dat typografie helemaal niet stijf hoeft te zijn, blijkt wel uit de anekdote die Möricke deelt: ‘Ontwerper en typograaf David Carson moest in 1994 voor rock ‘n roll magazine Raygun een interview opmaken. Hij vond het een saai verhaal en ging op zoek naar een manier om het spannender te maken. Hij besloot het interview op te maken in het lettertype “dingbats”, dat bestaat uit allemaal losse tekentjes. Tegen de rest van de redactie zei hij: “Als mensen het zo graag willen lezen, moeten ze het maar ontcijferen”.’

Veel typografieregels zijn al zo oud als de eerste gedrukte bijbel. En net als bij grammatica vraagt ook dit onderdeel van de taal soms om vernieuwing. Möricke merkt dat ook als ze lesgeeft: ‘Regels die al jaren door iedereen voor “waar” worden aangenomen, worden regelmatig door studenten ter discussie gesteld. En dat is mooi. Want waarom zou een schreefloze letter geen goede leesletter kunnen zijn?’

‘I hate typography’

Möricke schrijft momenteel een boek met de titel *‘I hate typography’*. De titel is volgens de docent een knipoog naar de bange houding van de studenten. Möricke: ‘Het boek schrijf ik in eerste instantie voor hen, maar zelf heb ik vanwege de connotaties ook een beetje een hekel aan het woord ‘typografie’ gekregen. Ze is klaar voor een nieuwe invulling van het vak: ‘Letters zijn niet alleen vormen. Die vormen samen maken woorden, en die hebben betekenis. Dan kom je in de wereld van de linguïstiek. Tijdens een les stelde ik aan ze voor het niet meer over “typografie” te hebben, maar over “visible language”. Een student ging opeens rechtop zitten en zei: “Ja, heerlijk wat een bevrijding!” En dát is het.’

Achtergrond

TEKST: EDITH VAN GAMEREN
FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

Scriptie laten checken? ‘Het is niet illegaal, maar we promoten het zeker niet’

Tegen betaling alle taalfouten uit je scriptie laten halen? Het lijkt erop dat steeds meer studenten dat doen: er zijn talloze – snelgroeiende – bureaus die het aanbieden. Wat doen die bureaus voor je en is dat eigenlijk wel toegestaan?

Stageverslag, plan van aanpak, reflectieverslag, scriptie: er worden heel wat schriftelijke rapportages van je verwacht als je op het hbo studeert. Afgezien van tegenop-zien-als-een berg, uitstelgedrag, worstelen met onderzoeksvragen en planningspaniek, vraagt het ook nogal wat van je taalvaardigheid. Als je daar niet in uitblinkt, sta je voor je gevoel soms al 1-0 achter. Voor elk probleem is een oplossing - en aan elk probleem valt te verdienen. Dat wordt de laatste jaren dan ook volop gedaan door talloze bureaus en zzp’ers die tegen betaling je scriptie, stageverslag of ander schrijfwerk aan een taalcontrole onderwerpen. Bij de meeste aanbieders kan dat binnen 24 uur geregeld zijn, doordat ze werken met een grote pool van freelance editors.

Bureaus als Scribbr of Scriptium kun je vergelijken met taxidienst Uber: ze hebben alleen een kleine vaste staf, het ‘productiewerk’ wordt gedaan door zzp’ers. In dit geval geen taxichauffeurs, maar redacteuren, editors. Die worden in de werving gecheckt op deskundigheid, op basis van hun cv en/of proefopdrachten. Vervolgens kunnen ze via de online omgeving van het bureau opdrachten aannemen van studenten die hun werk hebben geüpload voor een check. De student communiceert meestal met het bureau, niet rechtstreeks met de editor. Aanbieder ReviseMe is een uitzondering daarop: daar kies je een editor op basis van diens profiel en prijs en communiceer je direct met die persoon.

Wat doen ze en wat kost dat?

Je werk wordt door de editor gecorrigeerd: spelfouten worden verwijderd, kromme zinnen rechtgebreid, onnodige herhalingen geschrapt, opsommingen gestroomlijnd, te ‘populair’ taalgebruik wordt ‘academisch’ gemaakt en namen, begrippen en afkortingen worden gecheckt op juist en consequent gebruik. Daarna valt het stuk weer in je mailbox vol wijzigingen in de tekst en opmerkingen in de kantlijn; die moet je nalopen en accepteren of verwerpen. Sommige bureaus leveren er ook taaltips bij op basis van fouten die je vaker maakt.

Veel ‘taalcheckbureaus’ bieden aanvullende diensten zoals een check van structuur, opbouw, juiste bronvermeldingen en een plagiaatcontrole. Je betaalt daar meestal extra voor. Een enkel bureau biedt ook een inhoudelijke check aan van je scriptie.

Profielen nam de proef op de som en vroegen een prijs op voor een ‘bescheiden’ scriptie van 9.000 woorden. We kozen voor het ‘middentarief’; de bureaus werken met verschillende nakijktermijnen en de snelste (binnen 24 uur) is het duurst. Onze scriptie nakijken kostte bij 24Editor € 118,50 (72 uur), bij Scriptium € 143,00 (maar dan heb je hem binnen 48 uur) en bij Scribbr € 155,00 (72 uur). Bij ReviseMe biedt elke redacteur zijn eigen prijs aan; die loopt bij onze opdracht uiteen van € 54,00 tot € 480,00. →

Dit kost je niks

De grote bureaus hebben vaak de nodige kennis op hun site over spelling en grammatica, het schrijfproces of juiste bronvermelding in de vorm van een kennisbank, een forum of een blog over taal- en scriptiekwesties. Ook als je je werk niet ter correctie instuurt, kun je er dus (gratis) een beter afstudeerproduct aan overhouden door de tips toe te passen en jezelf te verbeteren.

En over jezelf verbeteren gesproken: geef het niet te snel op. Je ‘verbetering’ uitbesteden is natuurlijk *easy peasy*, maar je schiet er qua taalvaardigheid niet veel mee op. Onder tijdsdruk zul je vast snel drukken op ‘alle wijzigingen’ accepteren in plaats van elke verbetering zorgvuldig te bekijken met het doel er iets van te leren. Je kunt ook zelf simpele trucs toepassen waardoor je ontdekt waar je tekst niet klopt, zoals je tekst zelf hardop lezen of laten voorlezen door je computer. Of laat iemand anders, hoeft echt niet per se een taalgenie te zijn, je tekst met een frisse blik nalezen. Die haalt er allicht een paar fouten of onduidelijkheden uit.

Mag dat allemaal zo maar?
Is het eigenlijk geoorloofd om deze betaalde hulp in te schakelen? Veel instellingen worstelen met het grijze gebied dat de commerciële aanbieders scheppen; de Vrije Universiteit Amsterdam biedt zelfs een eigen (betaalde) taalcheck aan om zeker te zijn dat echt alleen op taal wordt gelet en de student of promovendus geen extra inhoudelijke hulp krijgt.
De twee mensen op de Hogeschool Rotterdam die het best kunnen vertellen wat wel en niet mag zijn Eefje van Herwijnen en Julia Noordegraaf, respectievelijk voorzitter en vice-voorzitter van het Platform van Voorzitters Examencommissies (PVE). Samen hebben ze zo'n 25 jaar ervaring in examencommissies, Van Herwijnen bij commerciële economie en Noordegraaf op de RBS. En ze hebben de nodige scripties gezien en begeleid. 'Een student wordt niet afgestraft voor taalhulp', zegt Noordegraaf. 'Je moet in een scriptie je ontwikkelingsproces laten zien, laten zien hoe je omgaat met complexe vraagstukken. Taal is daarbij een middel.'

'Ik heb veel scripties gezien', zegt Van Herwijnen, 'en af en toe valt zeker op dat het Nederlands niet zo best is, onze studenten praten vaak makkelijker dan ze schrijven. "Laat je helpen met taal door iemand die het goed kan", adviseer ik dan weleens. Laat het lezen door een ander.' 'Er wordt niet gepromoot: schakel een bureau in', zegt Noordegraaf, 'maar het is ook niet illegaal'. 'En je houdt het ook niet tegen', vult Van Herwijnen aan. 'Stel dat je oom een marketingmanager is, dan vraag je hem ook om eens naar je marketingscriptie te kijken.'

Maar, zeggen ze er bij, er zijn natuurlijk grenzen. 'De term "ghostwriter" komt weleens voorbij', merkt Noordegraaf op. 'Maar het contact tussen scriptiebegeleider en student is essentieel, en die begeleider heeft het snel door als het geen eigen werk is van de student. In de examencommissie hebben we het een paar keer gehad: de begeleider vertrouwde het niet en in een gesprek met de student kwam het ook uit. Dan moet de scriptie over.' 'Uit onderzoek blijkt overigens dat het niet áltijd wordt opgemerkt', vult Van Herwijnen aan.

'Je hebt ook organisaties die huiswerkbegeleiding doen en ook scriptiebegeleiding, naast jouw eigen begeleider op school', zegt Noordegraaf. Van Herwijnen denkt dat dit soort betaalde hulp een grijs gebied is, en ook onnodig: 'De eigen begeleider zou dit moeten opmerken en de student helpen om hulp te vinden in zijn omgeving.'

Overigens is ook niet iedereen het eens over hoe belangrijk het deel 'taal' is in het afstuderen. 'De discussie daarover is voortdurend gaande', zegt Van Herwijnen. 'Taal blijft belangrijk, maar het verschilt een beetje per opleiding', voegt Noordegraaf toe, 'de ene is meer praktisch, de andere meer theoretisch.' Voor opleidingen die zich op taal richten – communicatie, leraar in een taal – is het natuurlijk weer een andere zaak. 'Bij verschillende instituten wordt het afstuderen ook aangepast aan de moderne tijd', zegt Van Herwijnen. 'Dan hoeft er bijvoorbeeld geen scriptie geschreven te worden maar studeer je af met een portfolio en een assessment.

Noordegraaf: 'In het beoordelingsmodel is opgenomen dat je scriptie goed Nederlands moet zijn. Na vier jaar hbo hoef je geen literaire volzinnen te schrijven, ik zeg altijd: schrijf zodat je oma het ook begrijpt. Afstuderen is een lang traject en er zijn genoeg momenten om jezelf te verbeteren. Ik vind zo'n bureau inschakelen eerlijk gezegd geldverspilling.' ■

Hé jij daar... scriptietje kopen?
Ja het kan: gewoon een complete scriptie aanschaffen. Op Marktplaats vonden we enkele aanbieders. Een ervan schrijft: 'Begeleiding en hulp bij je scriptie is niet verboden. Externe hulp wordt door hogescholen en universiteiten tegenwoordig zelfs aanbevolen, omdat het schrijven van een scriptie tegenwoordig meer als een collectief dan als een individueel proces wordt gezien. Zonder input van jou is het niet mogelijk om een stuk te schrijven. Het is van belang om de ghostwriter van voldoende informatie te voorzien. Wij doen de rest van het werk; jij hoeft enkel de opleidingscriteria aan te leveren, wij schrijven de scriptie.'
Geconfronteerd met deze bewering, reageren Van Herwijnen en Noordegraaf hoogst verbaasd. 'Mijn mond valt hiervan open!', mailt Noordegraaf. 'Bizar dat ze zichzelf ghostwriters noemen en ook het argument dat het om een collectief proces zou gaan. Juist één van de kenmerken van eindniveau is dat het een individueel gemaakt stuk is waarmee een student aantoont een complex stuk te kunnen maken.' 'Ben benieuwd waar ze deze "aanbeveling" vandaan halen', zegt Van Herwijnen.

Laat er geen misverstand over bestaan: een beetje extra hulp is inderdaad geoorloofd, maar je scriptie laten schrijven door een ander is een typisch geval van fraude.

TEKST: EDITH VAN GAMEREN
FOTOGRAFIE: FRANK HANSWIJK

‘Een boek waarbij ik volop in **spanning** zit’

Vera Woldhuis
derdejaars ergotherapie

Welk boek heb je meegenomen?
‘*Harry Potter and the Deathly Hallows*. Ik wilde de boeken in het Engels lezen, ik heb ook alle films gezien en dan komen de namen overeen en klinkt alles zoals in de films.’

Wat maakt het je favoriete boek?
‘Ik was al een Harry Potter-fan en in coronatijd heb ik de hele serie gelezen. Het laatste deel – The Deathly Hallows – is toch mijn favoriet omdat dan alles bij elkaar komt. Een boek waarbij ik volop in spanning zit en dat ik wegleg met de gedachte “morgen mag ik lekker weer verder lezen” - of waardoor ik uiteindelijk te laat ga slapen.’

Ben je een fanatieke lezer?
‘Pas sinds kort eigenlijk, sinds corona, daarvoor had ik er niet echt de rust voor. In het verleden las ik wel, maar heel traag, ongeveer een boek per jaar, haha. Ik hou van boeken met spanning, bijvoorbeeld detectives. De boeken van Dan Brown en Astrid Holleeder vond ik goed, net als *Stil in mij* een waargebeurd, heftig verhaal. Echt een aanrader. Tegenwoordig lees ik elke avond. Ik denk dat het helpt dat ik nu een genre heb gevonden dat me heel goed ligt. En door de leesclub.’

Jouw opleiding heeft een leesclub, hoe werkt dat?
‘Onze opleiding is verdeeld in blokken van zes weken, waarin elke vijfde week een soort werkweek is. In die week komen we bij elkaar en bespreken we wat iedereen heeft gelezen. We hebben bewust gekozen voor een club zonder drang om een bepaald boek te moeten lezen. We delen de interesse voor lezen en wisselen uit wat we van de boeken vonden. Tot nu toe was het online maar eind september kwamen we in het echt bij elkaar, gezellig met een bakkie thee.’

Wat is de meerwaarde van die club voor jou?
‘Je ziet elkaar en je hebt iets leuks om over te praten. Er zitten mensen in die ook veel literatuur lezen, en daar wil ik me ook in gaan verdiepen. Je krijgt tips, ook voor boeken waar we qua studie iets aan hebben, bijvoorbeeld over een meisje met autisme dat op zoek gaat naar de liefde. Voor de zomer hebben we samen een leeslijst gemaakt met allerlei genres. Het motiveert ook; mijn Nederlands is niet zo goed, door veel te lezen ga ik ook beter letten op spelling en grammatica. En je zit met studenten uit alle jaren en met docenten bij elkaar. Het is ook een leuke manier om te netwerken binnen de opleiding.’

'Je **fantasie** gaat werken'

Merel Schonekamp
tweedejaars social work

Welk boek heb je meegenomen als favoriet?
'*Kom hier dat ik u kus* van Griet Op de Beeck. Ik heb ook een ander boek van haar gelezen, *Vele hemels boven de zevende*, maar ik vind dit het beste.'

Waarom is dat zo'n goed boek?
'Ik vind dat zij heel prettig schrijft, het leest eigenlijk makkelijk weg. Ik lees niet zo heel veel boeken, het meest nog in de zomervakantie. Ik moet me er vaak wel een beetje toe zetten, maar dit boek pakte ik steeds weer. En de thematiek van het boek – de hoofdpersoon wordt onder andere door haar stiefmoeder vervelend behandeld – past ook wel bij mijn opleiding. Maar ik las het wel echt ter ontspanning hoor, niet voor mijn studie.

Wat vind je zelf fijn aan lezen?
'Het is lastig uit te leggen… Je zit toch een beetje in een andere wereld, je fantasie gaat werken en je raakt echt betrokken bij de personages, je denkt mee, je leeft mee.'

Je bent lid van een leesclub, hoe 'werkt' die club?
'Onze leesclub is die van mijn stage bij Mama's Garden, een laagdrempelige voorziening voor jonge en nieuwe moeders, vooral gericht op contact en gezelligheid. In de coronaperiode moesten we improviseren, want bij elkaar komen - eigenlijk de hoofdzaak van Mama's Garden – kon niet meer. Nu moest alles online. Een van de nieuwe ideeën was starten met een leesclub. Elke vrijdag komen we bij elkaar, online, en elke vier weken beginnen we aan een nieuw boek. Moeders kunnen zelf boeken aandragen. Gezamenlijk lazen we onder meer *De Zeven Zusters* en een bundel van Toon Tellegen. We gaan het er in de bijeenkomst een kwartier over hebben, maar dat wordt altijd langer. Eke vier weken verloten we ook het boek dat we lezen.'

Wat maakt een leesclub leuker aan het lezen?
'Het is heel erg gezellig, het boek is een mooi middel om bij elkaar te komen en lekker met de taal bezig te zijn; de moeders die bij Mama's Garden komen spreken niet allemaal even goed Nederlands. Als we een boek bespreken lezen we ook om de beurt een stukje voor en bespreken we of we alle woorden kennen. Ik merk dat de leden door de leesclub zelf ook meer op zoek gaan naar boeken. Een van de moeders zei: "Ik ben al tijden geïnteresseerd in het boek van Anne Frank maar ik zie het nooit ergens". Dat boek heb ik haar gegeven. We zijn met elkaar naar de bieb geweest en bijna iedereen is lid geworden.'

‘Ik heb het **lopend** in het park uitgelezen’

Dimitri Sprokkereef
vierdejaars lerarenopleiding Nederlands

Welk lievelingsboek heb je gekozen?
‘Dat was een moeilijke vraag. Dan wordt het toch deze: *Norwegian Wood* van Haruki Murakami.’

Wat is er mooi aan dat boek?
‘Een docent vroeg in de klas of iemand het kende en keek hoopvol naar mij omdat ze wist dat ik veel las. Maar ik kende het niet. Het was de eerste serieuze roman die ik las, het was een soort ontgroening. Het boek is heel ongrijpbaar, het pakte me enorm. Ik weet nog dat ik het lopend in het park heb uitgelezen, op weg naar mijn oma. En ik herlees het nog weleens.’

Je leest veel zei je. Hoeveel en wat lees je dan graag?
‘Ik streef ernaar om vijftig boeken per jaar te lezen. Ik wissel dan wel dikke boeken af met novelles of dichtbundels, niet per se om het “vlaggetje” te kunnen zetten maar omdat ik het leuk vind allerlei verschillende genres en schrijvers te proberen. Soms krijg ik een boek cadeau dat ik zelf niet snel had gekocht, maar wordt het uiteindelijk een van mijn favorieten. Daarnaast lees ik nog non-fictie, ik ben bijvoorbeeld gek op oude biologieboeken. Dat doe ik naast het lezen van fictie, maar ik lees geen twee romans tegelijk.’

Hoe ontdek je wat voor boeken je leuk vindt?
‘Ik heb in Dordrecht een fijne boekwinkel, de eigenaar geeft goeie tips. Met mijn leerlingen op het mbo praat ik veel over boeken. Terwijl leerlingen eigenlijk een hekel hebben aan lezen, motiveert dat hen toch. Ik zeg altijd: Er is voor iedereen een boek dat bij je past, en we gaan het samen zoeken. Mijn docent Nederlands op de havo gaf me ooit een boek met interviews met verschillende schrijvers getiteld: Het moet pijnlijk blijven. Dat gebruik ik ook.’

Hoe werkt de leesclub van de lerarenopleiding Nederlands?
‘We maken een voorselectie en kiezen dan min of meer democratisch welk boek we gaan lezen. Dan komen we bij elkaar, waarbij een van de leden iets voorbereidt: die zoekt bijvoorbeeld grappige weetjes over het boek, recensies, een interview met de schrijver. Vervolgens gaan we in twee groepen van circa tien het boek bespreken.’

Wat is de meerwaarde voor jou van zo’n club?
‘Andere lezers kunnen dingen zijn opgevallen die ik helemaal niet had opgemerkt. Soms geven we een boek totaal verschillende beoordelingen, en dan is het leuk om te kijken of je elkaar toch begrijpt. We zitten met gelijkgestemden, denk ik altijd, want iedereen vindt lezen leuk. Maar toch lopen de oordelen enorm uiteen. En het is juist goed dat het een beetje schuurt, net als bij goede boeken. Een boek vergroot je leefwereld en in de leesclub gebeurt dat eigenlijk voor de tweede keer.’

Column

TEKST: SENAD DELIC
ILLUSTRATIES: AILEEN MELIEF

Wie de grammatica meestert, meestert het leven

Senad Delic is geboren en getogen in Oostenrijk en woont sinds oktober 2017 in Nederland. Hij volgt de lerarenopleiding Duits.

‘Maakt toch niet uit, je begrijpt toch wat ik zeg?’ Een veelgebruikt excuus om een lakse omgang met grammatica te rechtvaardigen. Maar is het verantwoord om grammaticale correctheid in deze tijden van digitalisering en hectiek zomaar los te laten omdat mensen je ‘toch wel begrijpen’? Ik dacht het niet. Want als je erover nadenkt is grammatica veel meer dan een linguïstisch structuurmiddel – het is een vorm van plichtsbesef.

Grammatica is verbonden aan regels en (linguïstische) plichten. Wie de grammatica begrijpt, begrijpt in principe een systeem en al zijn complicaties, en is dus in staat om uit te leggen welke situatie welke grammaticale bijzonderheden (of uitzonderingen) oproept. Dit heeft niet alleen een positieve uitwerking op je taalgebruik (dat daardoor meer ordelijk lijkt), maar ook op je analytische vaardigheden.

Wanneer wij op de grammatica letten wordt in zekere zin ons kritisch denken aangewakkerd. Grammatica is een van de makkelijkste en meest alledaagse manieren om inconsistenties en fouten in systemen te herkennen. Grammatica is immers grotendeels gebaseerd op een bepaalde logica.

Als bij het lezen van de zin ‘Dat is niet wat hij bedoeld’ je alarmbellen afgaan, dan weet je niet alleen dat ‘bedoelt’ hier met een ‘t’ geschreven hoort te worden omdat er eigenlijk sprake is van de derde persoon enkelvoud in de tegenwoordige tijd, maar dan heb je in principe door middel van logische redenering een fout achterhaald en gecorrigeerd. Je hebt jouw rationeel denkvermogen gebruikt en aan de hand van de zin en zijn context geconstateerd dat een bepaalde regel niet of verkeerd is toegepast.

Wie het leven wil meesteren en meer structuur in zijn leven wil brengen, moet bij zijn eigen grammatica beginnen. Grammatica is niks anders dan een goed verstand van regels, contexten en logica. Wie dat onder de knie heeft, kan dezelfde cognitieve vaardigheden overdragen op andere meer grootschalige gebieden van het leven.

Dus, de volgende keer als je een d/t-fout maakt: denk er kritisch over na en corrigeer hem voordat je leven uit de klauwen loopt!

Het Panel

TEKST: JOS VAN NIEROP
ILLUSTRATIES: DEMIAN JANSSEN

De stelling:
Goed als afstudeerscriptie in het hbo wordt vervangen door andere opdracht

Studenten die afstuderen aan het hbo doen dat steeds vaker met assessments, afstudeeropdrachten of zogenoemde beroepsproducten. Dat lijkt niet eens zo gek, want lang niet alle hbo’ers moeten in de beroepspraktijk uitvoerig (literatuur) onderzoek te doen en uitgebreide rapporten schrijven. We legden de volgende stelling voor aan de leden van Het Panel:
‘Het is een goede zaak dat de afstudeerscriptie in het hbo wordt vervangen door assessments, afstudeeropdrachtenen/of beroepsproducten.’

Jan Arndts:
‘Het systeem is leidend geworden…’
Docent Instituut voor Gezondheidszorg (IvG)

‘Op dit moment is het afstuderen meer het in stand houden van een theoretisch systeem dat geen recht doet aan wat er zich in de buitenwereld afspeelt. Het systeem is leidend geworden, zoals op meerdere plekken in de maatschappij. Iedere hbo-student zou een beroepsproduct moeten afleveren, met goed onderbouwde verbeteringen die direct toepasbaar zijn. Dan lever je een actieve bijdrage aan het actuele beroep en een meerwaarde voor patiënten.’

'Met een **scriptie** schrijven doen de meeste studenten **niet waarvoor ze zijn opgeleid**'

Johan Fontijn:

'Ze ontwikkelen hier dus ook hun doorzettingsvermogen'

Docent Rotterdam Business School

'Er moet getoetst worden op hbo-niveau en de belangrijkste toets is het afstuderen. Dit kan met een scriptie of een andere opdracht. Voor de scriptie werk je langere tijd aan een opdracht. Veel studenten hebben hier moeite mee. Ze ontwikkelen hier dus ook hun doorzettingsvermogen. Als je het afstuderen gaat toetsen door middel van alleen een reflectie of diverse opdrachten dan vraag ik me af of je hetzelfde niveau bereikt.'

Ráchel Geleijnse:

'Met een scriptie schrijven doen de meeste studenten niet waarvoor ze zijn opgeleid'

Student lerarenopleiding geschiedenis

'Bij een eindscriptie moet je vooral onderzoek doen (bronnen analyseren bijvoorbeeld) en laten zien dat je goed kunt onderbouwen. Bij mijn opleiding moet je dit tussendoor voor meerdere vakken al regelmatig doen. Als je straks voor de klas staat gaat het er natuurlijk vooral om hoe je de informatie zo goed en begrijpelijk mogelijk overbrengt aan je leerlingen. Iedereen die in het onderwijs zit weet dat hier natuurlijk nog veel meer skills bij komen kijken dan enkel informatieoverdracht zoals veelal getoetst wordt met een scriptie. Een assessment vind ik een beter eindtoetsproduct voor hbo-opleidingen omdat daarbij ook echt getoetst wordt of jij het beroep waarvoor je gestudeerd hebt, naar behoren kunt uitvoeren. Met een scriptie schrijven doen de meeste studenten niet waarvoor ze zijn opgeleid. Met zo'n assessment heb je ook meer zicht op jouw eigen ontwikkeling waardoor je duidelijk kunt zien waaraan je nog kunt werken om na jouw diploma in de praktijk beter en zelfverzekerder aan de slag te kunnen.'

Ed Meesters:

'Natuurlijk participeert het werkveld in die beoordeling'

Docent social work

'Een hbo'er moet in staat zijn te schrijven op verschillende niveaus, voor verschillende doelgroepen. Die kwaliteit van schrijven en het kunnen onderbouwen moet mijns inziens voorafgaan aan een assessment. Het geheel van beeld/schrift én het gesprek moet worden beoordeeld. Natuurlijk participeert het werkveld in die beoordeling.

Een assessment zou volgens mij ook een openbare les kunnen zijn. De afstudeerder houdt een presentatie. De grootte van de klas moet aansluiten bij de wens van de afstudeerder. Assessoren en bijvoorbeeld studenten uit jaar 3 kunnen de presentatie volgen en vragen stellen. Deelnemende studenten kunnen, bijvoorbeeld via een verslag, studiepunten behalen. Deze constructie leidt tot een extra en actueel onderwijsaanbod.'

Ilse Stokman:

'Het lijkt mij zeer goed als het afstuderen bestaat uit kleinere schriftelijke opdrachten...'

Student bedrijfskunde

'Voor hbo-studenten is beheersing van zowel schriftelijke als mondelinge communicatie belangrijk. Niet alleen het "normale" Nederlands maar ook de "bedrijfskundige" taal. Het lijkt mij zeer goed als het afstuderen bestaat uit kleinere schriftelijke opdrachten en aan het eind een assessment, zo combineer je beide belangrijke zaken. Ook krijgen de studenten die minder goed zijn in het schrijven van scripties de kans om minder stressvol af te studeren.'

'Op de lange termijn vraagt het heel veel **motivatie** en **discipline** om door te blijven gaan.'

Anne van der Peijl:

'Hbo'ers zullen in de toekomst altijd in de praktijk bezig zijn'

Student gezondheidszorgtechnologie

'Voor het hbo vind ik scripties zware tijdverspilling. Hbo'ers zullen in de toekomst altijd in de praktijk bezig zijn. Kijk bijvoorbeeld naar verpleegkundigen. Een scriptie gaat niet bewijzen dat zij op de juiste manier een katheter kunnen bevestigen. Bij assessments en afstudeeropdrachten wordt er daadwerkelijk gekeken naar waar een student toe in staat is in het werkveld. De beoordeling gaat dan over de studenten zelf.'

Joan Nunnely:

‘De scriptie kan dus wel worden ingeruild voor nieuwe vormen’

Docent Rotterdam Business School

‘De allesomvattende scriptie is niet meer van deze tijd. Veel belangrijker is het om studenten te beoordelen op skills, drijfveren en talenten. Een mandje gevuld met assesments, afstudeer- en beroepsopdrachten geeft een veel completer en dieper beeld van de capaciteiten van de student en de kans op een succesvolle carrière binnen het werkveld van de studie. De scriptie kan dus wel worden ingeruild voor nieuwe vormen. Uiteraard blijft het wel van groot belang dat de studenten skills ontwikkelen om fatsoenlijk zaken te onderzoeken en onderbouwen. Een scriptie is daar niet per se het meest geschikte middel voor; specifieke, gerichte papers van bijvoorbeeld een A4’tje zullen veel meer diepgang en inzicht kunnen geven. Bovendien hebben deze papers meer impact in het werkveld dan een dik rapport dat in de la verdwijnt.’

Ernst Ariaan van der Giessen:

‘De hoeveelheid papier is daarbij niet relevant’

Docent Rotterdam Business School

‘Hoger en academisch onderwijs moet gaan over het logisch kunnen nadenken, weten welke informatie nodig is, waar informatie te vinden is, hoe conclusies te kunnen vormen om uiteindelijk een beslissing te kunnen nemen. Een eindtoets waar alles samenkomt is belangrijk. Wanneer je fragmentarisch toetst heeft de student nooit de succeservaring van een compleet traject. De hoeveelheid papier is daarbij niet relevant. Je kunt ook kiezen voor een aanpak waarbij de student het in een video of podcast verstrekt. Dit doet niets af aan het proces van deep learning waar de student doorheen gaat.’

Zeyad Al Mumar:

‘De nadruk dient niet te liggen op een dik rapport...’

Student bedrijfskunde

‘De nadruk dient niet te liggen op een dik rapport maar op de uitvoering van het onderzoek in de praktijk. Daar heeft zowel de afstudeerorganisatie als de student het meest aan.’

‘Als je het afstuderen gaat toetsen door middel van alleen een reflectie of diverse opdrachten dan vraag ik me af of je **hetzelfde niveau** bereikt.’

Profielen **geeft boeken** weg

Verslind jij boeken of wil je eindelijk weer eens een boek gaan lezen? De leesclubleden op pagina 32 tot 37 geven hun favoriete boek weg. Een fonkelnieuw exemplaar. En jij kunt het krijgen!

Wil jij in spanning zitten bij ***Harry Potter*** *en de Relieken van de Dood*, van J.K.Rowling ...

... meeleven met de hoofdpersoon van ***Kom hier dat ik u kus*** van Griet Op de Beeck ...

... of je onderdompelen in de vervreemdende sfeer van Haruki Murakami's ***Norwegian Wood***?

Laat het ons weten en ***maak kans op het boek van je keuze***.

Wat moet je doen?

- *Mail naar Profielen@hr.nl en vertel welk boek je graag wilt hebben.*
- *Laat ons in die mail ook weten welk boek jij zou willen weggeven.*

We nemen dan contact met je op voor een kort interview dat we zullen posten op onze Instagram, samen met een foto van jou met je boek. Jij mag in die post (op onze kosten) jouw favoriete boek weggeven. Zo starten we een weggeef-estafette.